

בזא הנם מכל מקום

שו"ת משנה הלכות חלק טו סימן ל

גמרא מעילה דף יז עמוד א, עמוד ב

שאל רבי מתיא בן חרש את רבי שמעון בן יוחאי בעיר [רומי]: מנין לדם שרצים שהוא טמא? א"ל: דאמר קרא (ויקרא י"א) וזה לכם הטמא. אמרו לו תלמידיו: חכים ליה בן יוחאי! אמר להם: תלמוד ערוך בפיו של רבי אלעזר בר רבי יוסי. שפעם אחת גזרה המלכות גזרה שלא ישמרו את השבת, ושלא ימולו את בניהם, ושיבעלו את נדות. הלך רבי ראובן בן איסטרובלי וסיפר קומי, והלך וישב עמם, אמר להם: מי שיש לו אויב יעני או יעשיר? אמרו לו: עני, אמר להם: אם כן, לא יעשו מלאכה בשבת - כדי שיענו, אמרו: טבית אמר, ליבטל, ובטלוה. חזר ואמר להם: מי שיש לו אויב יכחיש או יבריא? אמרו לו: יכחיש, אמר להם: אם כן, ימולו בניהם לשמונה ימים - ויכחישו, אמרו: טבית אמר, ובטלוה. חזר ואמר להם: מי שיש לו אויב ירבה או יתמעט? אמרו לו: יתמעט, אם כן - לא יבעלו נדות, אמרו: טבית אמר, ובטלוה. הכירו בו שהוא יהודי - החזירו. אמרו: מי ילך ויבטל הגזרות

ילך ר' שמעון בן יוחאי שהוא מלומד בנסים, ואחריו מי ילך - ר"א בר ר' יוסי. אמר להם רבי יוסי: ואילו היה אבא הלפתא קיים, יכולין אתם לומר לו תן בנגד להריגה? אמר להם ר' שמעון: אילו היה יוחאי אבא קיים, יכולין אתם לומר לו תן בנגד להריגה? אמר להו רבי יוסי: אנא אזלין דלמא עניש ליה ר' שמעון דקא מסתפינא. קביל עליה דלא ליענשה, אפילו הכי ענישה. כשהיו מהלכין בדרך נשאלה שאלה זו בפניהם: מנין לדם השרץ שהוא טמא? עקם פיו ר' אלעזר בר רבי יוסי ואמר: (ויקרא י"א) וזה לכם הטמא. אמר ליה ר' שמעון: מעקימת שפתיך אתה ניכר שתלמיד חכם אתה, אל יהזור הבן אצל אבית יצא לקראתו בן תמליון: רצונכם אבוא עמכם? ככה ר' שמעון ואמר: מה שפחה של בית אבא - נודמן לה מלאך שלש פעמים. ואני לא פעם אחת; יבא הנם מכל מקום. קדים הוא, על כבודתיה דקיסר, כי מטא התם, אמר: בן תמליון צאו! בן תמליון צאו! וכיון דקרו ליה - נפק אול. אמר להון: שאילו כל מה דאית לכוון למישאל! ועיילינהו לגנזיה, לשקול כל דבעו. אשכחו ההוא איגרא, שקלוה וקרעוה, והיינו דאמר רבי אלעזר בר רבי יוסי: אני ראיתיה בעיר [רומי], והוה עליה כמה טיפי דמים.

תוספות

עקם פיו - מיהר להשיב.

אל יחזור הבן אלל אציו - ביחזק' מפקש' שחזתו אסכרא וכסוכר ר' שמעון על שהתנה (להשיבו אל) אציו חזר ונתפלל עליו ונתרפא. ולא לקראתו בן תמליון - אותו הוא הוא שקורין למטוד כלע"ז וכמו תינוק קטן הוא ורגיל בין הנשים להתלוץ בהן.

אמר לרונכם אבוא עמכם - ועל ידי יבא נס, ככה רבי שמעון ואמר שפחה של בית אבא נודמן לה מלאך שלש פעמים, על הגר אמר כן כדכתיב (בראשית עז) [נס] מלאך (הנס) שלש פעמים מלמד שרצתה שלשה מלאכים אני לא פעם אחת כלומר ואני איני ראו שחזקתי לי פעם אחת יבא הנם מכל מקום כלומר יבא הנם מכל מקום על ידי הדיקו זה קדים הוא על צד דקיסר הלך הוא לפניו ונכנס בגוף דת קיסר כי מטו להם רבי שמעון ורבי אלעזר אמרו לו בן תמליון לא נחת אמרו לו ובלט שלל ירגישו האחרים בזה ויסכרו שעל ידי תפלה הוא אמרו.

• ציין בפירושו רבינו שרעון על הפסוק.

אוצר חמדרשים (אייזנשטיין) שמעון בן יוחאי עמוד 551

אלו הנסתרות והנגלות אשר נגלו לרבי שמעון, וזה הוא ר' שמעון בן יוחאי ששגרו אותו מירושלם לרומי אל הקיסר, וכיון שהיה בספינה נראה לו בחלום אשמדאי שר השדים ואמר לו שאל מה אעשה לך, א"ל ר"ש זמי אתה, ואמר לו אני הוא אשמדאי ששגרני הקב"ה לעשות לך נס, אמר רבש"ע להגר שפחת שרי זימנת לה מלאך ולי שגרת שר השדים? א"ל אשמדאי ככל מקום יבא הנם בין אני או מלאך יתקנו חפצך,

והעולה לדין מאחר שכתב מרן הריב"ש ז"ל דרוב מאלה אשר נשאר בבלינסא וברצלונא אינם בחוקת כשרות וצריך לחקור אחריהם וודאי דגם בברה"מ יש לחקור אחריהם ולא על הכלל כולו יצא, ובעונ"ה באמת ראה ראינו כמה מהם שבאו כאן לארה"ב לבא לפומא לא גליא מה נעשו ח"ו מרובם מהם, ועד עכשיו באונס ועכשיו ברצון גמור ובהפקרות ממש רובם ורובא דרובא, ומ"מ בהני שהם בכלל תינוק שנשבה ודאי צריך לטפל בהם ולפרותם אם ברצונם לצאת ולהיות עובדי ה', והש"ת ברוב רחמי וחסדיו ישלח לנו משיחו הולך תמים ויעבור רוח הטומאה מן הארץ ולב אבן וישע בנו לב בשר לעבדו שכס אחד. ובפרט אלו שכבר הופיע עליהם רוח טהרה גם שם, עלינו לעשות הכל להוציא אותם במוקדם האפשר.

ופשוט נמי דלענין פד"ש ופק"נ בגדולי הדור נאמרה ואין לסמוך בזה על איזה מחלל שבת או כיוצא בו בעל עבירות בפרהסיא שמלבד שאין לו הסייעתא דשמיא אין לו המושג והידיעות את מי להוציא ואדרבה הם מהמוציאים את האפיקורסים כי מצא מין את מינו וניעור, ומכיון שידוע שהי' עם הסערטיפיקאים שחילקו בין האנשים שלהם ולא רצו ליתן לשומרי התורה רק אחד או שנים מידי פעם לפעם בידוע זה ואין להאריך בזה הידוע לכל, גם בענין ההשתדלות אפילו לא לענין ההוצאה פרט אלא השתדלות בכלל נמי וודאי צריכין לברר אנשים יראי ה' אנשי אמת שונא בצע מנוסים בדבר ויודעים לפתות ולפייס וכמו שמצינו בכל הדורות, והגם שלפעמים יבא הישועה גם משלהם ואין אתנו יודע עד מה וכמו שמצינו (בגמ' במעשה דרשב"י) שהלך לרומי ופגע בו בן תמליון פרש"י שהוא שד ובכה רשב"י ואמר הגר שפחת אבא בעת צרתה פגע בה מלאך כמה פעמים ואלינו שד אלא יבא הנם מהיכן שיבא, והוא פלא.

וגדולה מזו ראיתי בשערי חיים (להגאון הנורא בעל מחנה חיים שהי' מראשונים ללחם נגד הרעפארמער וכל מיני המתחדשים ומהרסי הדת לשמותם ולמניניהם) על תהלים קפ' קמ"ט עה"פ כי רוצה ה' בעמו יפאר עונים בישועה וז"ל הקב"ה נשבע בשמו הגדול שנצח ישראל לא יכזב שיעמידם לעד לעולם כאשר שמים ועומדים לפניו כן יעמוד שם ישראל לפניו כמו אף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים לכלותם, ובכל עת בכל צרה וצוקה יעמוד להם הקב"ה עוזרים ומושיעים לישראל, רק הבל יש אם בני ישראל זכאים יעמוד הקב"ה שיהיה הגואל איש או אשה צדיק תמים כמדרכי ואסתר וכדומה, אבל אם אינם זכאים מעמיד הקב"ה איזה בן פריץ בעל עבירה אשר הוא המושיע לישראל להראות מנהג לפי הדור, לפעמים הקים ה' שמואל הנביא ולפעמים יפתח הגלעדי בן הזונה וכדומה המסתכל יראה פלאים שלפעמים בא ישועה על ידי עוכר ישראל, והכי יפלא מה' להעמיד איש צדיק תמים רק נותן בזה אות במקום שבא הרפואה כמה גדלו עונות (כמו כרפאי לישראל ונגלה עון אפרים) ורמו כי רוצה ה' בעמו או יפאר עונים בישועה ע"ש והוא פלא.

ועיין ס"ח ס"ח תקמ"ט וז"ל ופעמים תמצא שנסים נעשו לרשעים כמו לצדיקים מפני שזכו אבותיהם כי עוזיהו ויותם היו צדיקים וראויים שזרעם יתקיים בעום ואחו היה ראוי לכרות והקב"ה אמר איך אעשה לזה שחייב כליה אלא אוכזר את אבותיו בעבור שאבותיו עשו הטוב והישר, ועיין מקור"ר שם בשם מד"ר ר"פ ס"ג ועיין רמב"ן עה"ת עקב ט' פ"ה ובמקום אחר הארכתני בס"ד. ועיין פ"י רלב"ג שמואל א' קפ' י"א וישלח ה' את ירבעל שהי' עובד ע"ז שכתב בעין המחנה חיים ע"ש ודו"ק, ומיהו אנן ח"ו לסמוך עליהם אלא בשם ה' אלקינו נוכיח ה' הושעה המלך יעננו ביום קראינו, וי"ר שנוכה לישועת ה' כהרף עין ויקבץ נדחינו מארבע כנפות הארץ המצטער בצערן של כל ישראל העומדים בין בים ובין ביבשה המקום ירחם עליהם ויוציאם מצרה לרוחה ומאפילה לאורה ומשעבוד לגאולה השתא בעגלא ובזמן קריב בביאת משיח צדקינו בב"א.

אלו דברי ידידו דושכח"ט בכל עת ובלב ונפש המצפה לראות בישועת ונחמת ישראל בנין ביהמ"ק והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם לבלתי ירח ממנו נדח ובאו האובדים בארץ אשור והנדחים מארץ מצרים וישתחו בהר ה' בירושלים אסקופה הנדרסת כעת בגולה בארה"ב ומחשבתו בארצנו הקדושה, בלב ונפש, מנשה הקטן

שמות פרק ד פסוק א

וַיֵּן מִשֵּׁיה וַיֹּאמֶר וְהֵן לֹא יֵאֱמִינוּ לִי וְלֹא יִשְׁמְעוּ בְּקוֹלִי כִּי יֹאמְרוּ לֹא נִרְאָה אֱלֹהֶיךָ יְקֹזֵק: **העמק דבר**

(א) ויען משה... הגה כססירב משה בראשונה לאמר מי אנכי הי זה מדרך המוסר כמו שעשו כן יעשה וירמיה. וכשאל בנני מה אמר אלום. שאל כהוגן לנורח הענין. אבל כשאל לסרב עתה הבין שאינו מדרך המוסר לזא בדברים כאלה לפני ה'. אבל מדת הענוה וספלות גברה עליו כ"כ עד שראה עצמו מוכרח ללאת מגדר המוסר וד"א. והגר לו מאד והגרים קול בכיה לאמר מה יעשה ואין בכחו להקים דבר ה'...

כי יאמרו לא נראה אליך ה'. לא קטרג ח"ו עליהם כי מעטי אמנה הם בגאולה. שהרי אוחה המה מבקשים ולעקו אל ה'. **אלא לא יאמינו כי נראה ה' אל משה ביהוד. שלא היו יודעים את משה לגדול בחוכה המסורה להם מן האבות ולא בחסידות. שהרי בקטנותו גדל בפלטון של מלך. ועסק בחכמות. ומיד שבא לראות בנרת אחיו. אירע סיבה שברח מעיקר קדושה וקראל ומלך דעת בני האדם הי' ראו שיהי נגלה הקב"ה לאהרן שיהי נביא עוד במלכים. כמבואר ביחזקאל כ' שהיו נביאים במלכים והבא בפרש"י כאן. ובס' שמואל א' כתיב הנגלה נגלית לבית אביך. וזה הי' טענת משה שיאמרו לא נראה אליך ה'. ויבואר עוד לפנינו מה שהי' מן הדעת להרהר אחר משה. ונאחר כ"ז נחשב לעון למשה ע"ז. כדליתא שבת דף ל"ז. באשר יודע ה' שמ"מ היו יקראל מאמינים:]**

• עיין עוד במאמרו של הנצי"ב בספר שיבה ליון ח"א, אחריה כבראשית, עמ' 17.

ל"ב ג על שמואל א פרק יב פסוק ו

(ו) והנה אמר שמואל ה' שעשה את משה ואת אהרן לעוצם השגחתו על ישראל ואשר העלה את אבותי' מארץ מצרים רעה בזה כי ה' שעשה כל זה יהיה לעד ביניהם, או אמר זה על צד ההודעה והרעון בו ה' הוא אשר עשה כל זה להשגחתו על זה וזה נגלה מצד האותות והמופתים שנתחדשו אז וזה יותר נכון ויותר נקשר למה שאחריו, ואחר זה הרחיב הביאור בחסדים שעשה הש"י לישראל וקצר מזה לפרסומו כי לא זכר יהושע שהנחיל להם את הארץ ולא זכר גם כן מהשופטים שהקים הש"י להם כי אם ד' ולא זכר השופט שהצילם מיד סיסרא עם שכבר זכר מה שמכרם הש"י לסיסרא וידמה שלא זכר אלו הארבעה כי אם לבאר להם שמרוב חסדי השם יתברך היה שהושיע את ישראל מאויביהם פעם על יד הבלתי שלמים מאד אף על פי שלא היו ראויים לזה מצד עצמם כמו הענין בירובעל ויפתח כי ירובעל היה עובר ע"א כשקרא השם אליו להושיע את ישראל ויפתח גם כן לא ראינו לו מעלה כי אם בגבורה ופעם הושיעם על יד השלמים מאד כמו הענין בבדן ושמואל וזה כי בן שהוא שמשון מצאנו לו מהשלמות שכבר עשה הש"י מופת על ידו וכאשר קרא אל ה' ענהו וזה הורה על שלמותו והיותו באופן מה במדרגת הנביאים כי המופתים לא יעשה הש"י רק על יד הראוי כמו שבארנו בששי מספר מלחמות ה' ואולם שלמות שמואל הוא מבואר מאד וזה היה מעוים ההשגחה האלהית בישראל כי כשהיה אפשר שיהיה ביניהם איש שלם ראוי שיעשה גם על ידו הקימוהו עליהם לשופט והושיעם על ידו וכשלא היה ביניהם איש בזה התאר הושיעם ג"כ על יד בלתי שלם ואם אינו ראוי לכך מצד יתרון השגחתו על ישראל וכאילו אמר זה להורות להם כי לא יעטרבו למלך להלחם מלחמותיהם כי ה' אלהי ישראל הוא מלכם ויושיעם כאשר ישובו אליו כמו שעשה בימי השופטים ששלח להם שופטים להושיעם ואם יסורו מדרכי התורה לא יועיל להם המלך אבל תהיה יד ה' בהם כמו שהיתה באבותיהם שלא היה להם מלך:

ספר חסידים - סימן תקמט

פעמים שרשעים ועזי פנים שליטים, ולא זכו לא הם ולא אבותיהם, ועושים רע לבני עירם ואין לאל ידם, והם שליטים מפני שהיו לבני העיר בתחילה רחמנים, ומדה במדה לא בטלה, שנאמר (הושע יג יא) אתן לך מלך באפי. ופעמים תמצא שנסים נעשו לרשעים כמו לעדיקים, מפני שזכו אבותיהם. כי עזיזו וזוהם היו צדיקים, וראויים שזרעם יתקיים בעולם, ואחז היה ראוי ליכרות הוא זרעו, והקב"ה אמר איך אעשה לזה שחייב כליה, אלא אזכור את אבותיו, בעבור שאבותיו עשו הטוב והישר בעיני:

ועוד יש שנעשה לו נס בעבור העתיד,....

לכן אם תראה אלה הדברים אל תהרהר אחר מדותיו של הקב"ה, שמא בעבור העתיד לעשות היא, או זכות אבותיו, לכך אין בדינו לדעת משלוות הרשעים....

"אמת כי חזחלט גם בזויען לבל לגרום נזק להבטחת הזכויות שנתנו לנו בא"י, ואפילו ח"ו לאחרם, כי יבוא הטוב מכל מקום" (מכתבו של מרן ה"אמרי אמת" מגור ז"ל במכתבו מא"י ז' אייר תרפ"א)

• עי"ע בחקופה הגדולה לרב כשר ז"ל עמ' קפז'.

ציון צוד במקורות הבאים:

- *מדרש תלפיות, סוף ערך "דוד" שביאר מדוע כה המ הדברים.*
- *שיבת ציון ח"א עמ' 93, מאמרו fe הרב קלנימוס קלמן בשם אביו הר"ר ראובן מדינבורג (אחד מרבותיו fe הראי"ה קוק ז"ל).*
- *אה"י יצקא לאדמו"ר מהוסיאטין ז"ל, פרשת אמור שנת תרצ"ג, עמ' נה. וכן fe בצומח שנת תש"ג, עמ' נה-נה.*